НАЦИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – СОФИЯ
Известия, том XVIII, 2007

КЕРАМИЧНИ СЪДОВЕ ОТ ФОНДА НА НИМ (II – III ВЕК)

Марио Дамянов

През 1998 година във фонда на НИМ е постъпило голямо количество керамични съдове с неустановено местонахождение. Те представят някои основни групи битова керамика – чаши; паници; купи; гърнета. Първата група съдове вече е публикувана[1], а предмет на настоящата работа е втората. Тя е съставена от четиринадесет съда, условно разделени на три групи:

Първата група са две паници с червенолаково покритие от два различни типа. Първата е среднодълбока полусферична паница изработена от добре пречистена глина с оранжев цвят след изпичането, покрита с тъмночервен лак. Има извит навън устиен ръб подчертан с вдлъбване. Дъното е слабоконкавно, без столче (Обр. 1). Този тип съдове имат паралели от Мизия, Тракия, Дакия и Панония.[2] Датирани са във 2 – 3 в.

Вторият тип е представен от паница с полусферична форма на тялото изработена от добре пречистена глина с оранжев цвят след изпичането, покрита с червен лак, с тесен, заоблен ръб на устието. Дъното е оформено с ниско пръстеновидно столче (Обр. 2). Подобни съдове са намерени при разкопките на вилата при Ивайловград[3] и на тази в село Кралев дол[4]. Датира се във 2 – 4 в.

Във втората група влизат четири типа съдове без покритие.

Първия тип са паници с полусферична долна част на тялото и цилиндрична горна, устието е леко извито навън със заоблен или заострен ръб. Дъното е оформено с ниско пръстеновидно столче (Обр. 3 – 5). Изработени от песъклива глина с кафяв до сив цвят след изпичането. Този тип съдове по форма наподобява червенолаковите[5] и намира паралели в Мизия, Тракия, Дакия и Панония[6]. Датира се в 4 – 5 в.

Вторият тип е представен от две дебелостенни паници изработени от добре пречистена глина със сив цвят след изпичането. Имат полусферично тяло, заоблен ръб на устието и дъно с ниско пръстеновидно столче (Обр. 6 – 7). Под устието има украса от един или два жлеба. И този тип съдове водят формата си от червенолаковите[7] и имат паралели в Мизия, Тракия, Дакия и Панония[8]. Датирани са във 3 – 5 в.

Третият тип е една дебелостенна паница с полусферично тяло с хоризонтално профилиран ръб на устието, украсен с врязани линии и фестонообразни врязвания по края. Дъното е оформено с ниско пръстеновидно столче (Обр. 8). Изработена от добре пречистена глина със сиво-бежов цвят след изпичането. Подобни съдове са намерени при разкопките на Никополис ад Неструм[9] и вилата при Ивайловград[10]. Датира се в 4 в.

Тип четири са две дълбоки конусовидни паници, изработени от песъклива глина с кафяв до черен цвят след изпичането, имат хоризонтално профилиран ръб на устието и равно дъно (Обр. 9 – 10). Подобни съдове са намерени при разкопките на вилата в село Кралев дол[11] и на

могилните некрополи в Меричлери[12] и при Чаталка[13]. Датирани са във 2 – 4 в.

Третата група включва съдове изработени на ръка. Като правило такава керамика е тежка, изработена от глина с голямо съдържание на примеси,с неправилни форми и не добре изпечена.В този случаи са паници с полусферично или конично тяло, със заоблен или леко скосен навън ръб на устието и равно дъно. Изработени от глина с примеси от пясък, слюда и дребни камъчета, с оранжев до кафяв цвят след изпичането (Обр. 11 – 14).

КАТАЛОГ НА СЪДОВЕТЕ

1. **Червенолакова паница, инв. № 13**
Полусферично тяло с профилиран навън леко увиснал устиен ръб, слабо конкавно дъно. Изработена от добре пречистена глина с оранжев цвят след изпичането, покрита с тъмночервен лак. Устието е подчертано с жлеб. Размери: Д. на устието 0,142 м. Д. на дъното 0,05 м. Вис. 0,046 м. Деб. на стената 0,005 м. (Обр. 1)
Датировка – 2 – 3 в.

2. **Червенолакова паница, инв. № 14**
Полусферично тяло със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от добре пречистена глина с оранжев цвят след изпичането, покрита със светлочервен лак. Украсена е с два широки жлеба в средата на тялото. Размери: Д. на устието 0,116 м. Д. на дъното 0,044 м. Вис. 0,056 м. Деб. на стената 0,005 м. Вис. на столчето 0,003м. (Обр. 2)
Датировка – 2 – 4 в.

3. **Паница, инв. № 15**
Тяло с полусферична долна част и цилиндрична горна със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от песъклива глина с кафяв цвят след изпичането. Украсена с релефен ръб под устието. Размери: Д. на устието 0,116 м. Д. на дъното 0,048 м. Вис. 0,06 м. Деб. на стената 0,005 м. Вис. на столчето 0,003м. (Обр. 3)
Датировка – 4 – 5 в.

4. **Паница, инв. № 16**
Тяло с полусферична долна част и цилиндрична горна със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от песъклива глина със сиво-бежов цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,160 м. Д. на дъното 0,070 м. Вис. 0,074 м. Деб. на стената 0,007 м. Вис. на столчето 0,005 м. (Обр. 4)
Датировка – 4 – 5 в.

5. **Паница, инв. № 17**
Тяло с полусферична долна част и цилиндрична горна със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от песъклива глина с бежов цвят след изпичането. Украсена с релефен ръб и два жлеба под устието. Размери: Д. на устието 0,110 м. Д. на дъното 0,036 м. Вис. 0,048 м. Деб. на стената 0,005 м. Вис. на столчето 0,003 м. (Обр. 5)
Датировка – 4 – 5 в.

6. **Паница, инв. № 18**
Полусферично тяло със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от добре пречистена глина със сив цвят след изпичането. Устието е подчертано с плитък жлеб. Размери: Д. на устието 0,158 м. Д. на дъното 0,06 м. Вис. 0,072 м. Деб. на стената 0,008 м. Вис. на столчето 0,005м. (Обр. 6)
Датировка – 3 – 5 в.

7. Паница, инв. № 19
Полусферично тяло със заоблен устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от добре пречистена глина със сив цвят след изпичането. Украсена с два хоризонтални жлеба под устието. Размери: Д. на устието 0,150 м. Д. на дъното 0,054 м. Вис. 0,068 м. Деб. на стената 0,010 м. Вис. на столчето 0,006м. (Обр. 7)
Датировка – 3 – 5 в.

8. Паница, инв. № 20
Полусферично тяло с хоризонтално профилиран навън устиен ръб и дъно с ниско пръстеновидно столче. Изработена от добре пречистена глина със сиво-бежов цвят след изпичането. Ръба на устието е украсен с жлебове и фестонообразни врязвания по края. Размери: Д. на устието 0,136 м. Д. на дъното 0,044 м. Вис. 0,045 м. Деб. на стената 0,008 м. Вис. на столчето 0,005м. (Обр. 8)
Датировка – 4 в.

9. Паница, инв. № 21
Тяло с конусовидна форма с хоризонтално профилиран навън устиен ръб и равно дъно. Изработена от песъклива глина с черен цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,144 м. Д. на дъното 0,056 м. Вис. 0,052 м. Деб. на стената 0,006 м. (Обр. 9)
Датировка – 2 – 4 в.

10. Паница, инв. № 22
Тяло с конусовидна форма с хоризонтално профилиран навън устиен ръб и равно дъно. Изработена от песъклива глина с кафяв цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,150 м. Д. на дъното 0,060 м. Вис. 0,060 м. Деб. на стената 0,006 м. (Обр. 10)
Датировка – 2 – 4 в.

11. Паница, инв. № 23
Полусферична форма на тялото с равно изрязан устиен ръб и равно дъно. Изработена на ръка от зле пречистена глина с кафяв цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,150 м. Д. на дъното 0,070 м. Вис. 0,048 м. (Обр. 11)

12. Паница, инв. № 24
Тяло с конусовидна форма, леко скосен навън устиен ръб и равно дъно. Изработена на ръка от зле пречистена глина с оранжев цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,050 м. Д. на дъното 0,030 м. Вис. 0,028 м. (Обр. 12)

13. Паница, инв. № 25
Тяло с конусовидна форма, леко скосен навън устиен ръб и равно дъно. Изработена на ръка от зле пречистена глина с кафяв цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,200 м. Д. на дъното 0,136 м. Вис. 0,060 м. (Обр. 13)

14. Паница, инв. № 26
Тяло с конусовидна форма, леко скосен навън устиен ръб и равно дъно. Изработена на ръка от зле пречистена глина с оранжево-кафяв цвят след изпичането. Размери: Д. на устието 0,150 м. Д. на дъното 0,100 м. Вис. 0,042 м. (Обр. 14)

Описаните съдове са част от една от най-големите групи битова керамика използвана в домакинствата през римската епоха. Двете червенолакови паници по всяка вероятност са дело на майстори от керамичните центрове в Долна Мизия[14],въпреки, че няма голяма разлика във формата и украсата на съдовете произвеждани в работилниците на римските провинции Тракия, Долна и Горна

Мизия,също и от района на Източното Средиземноморие, Западна Мала Азия и Северното Черноморие[15].

Групата от паници без покритие, въпреки неизясненото местонахождение на предметите, намира аналози със съдове от различни римски провинции и с вариантите си допълва голямото разнообразие на форми и украси съществувало при този вид битова керамика.

Що се отнася до съдовете направени на ръка неясният им произход не позволява да бъдат датирани и може съвсем условно да приемем, че датировката им е в периода покрит от останалите групи – 2 – 5 в. Въпреки това присъствието и количеството на тези паници носи информация за всекидневния бит през римската епоха.

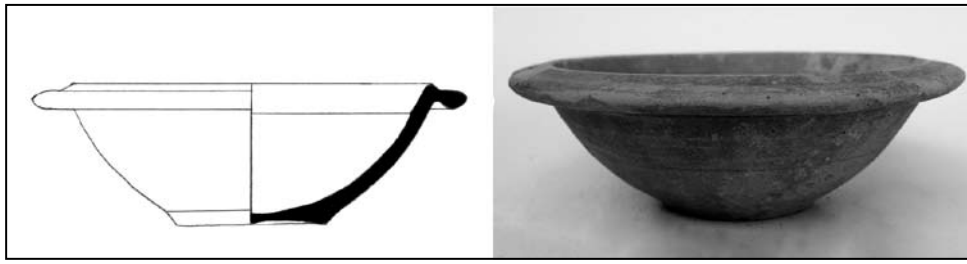

Обр. 1

Обр. 2

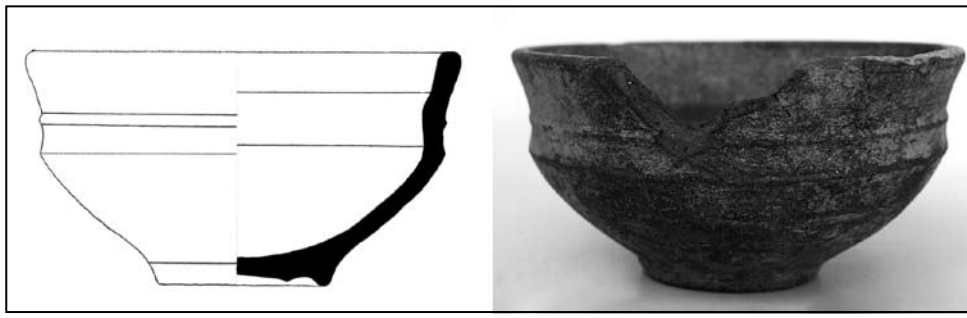

Обр. 3

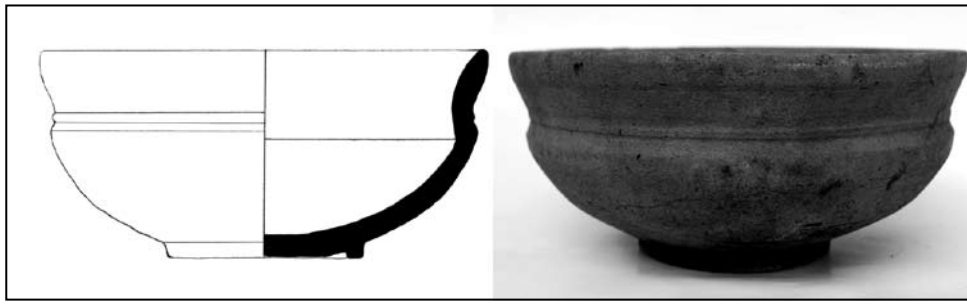

Обр. 4

Обр5

Обр. 6

Обр. 7

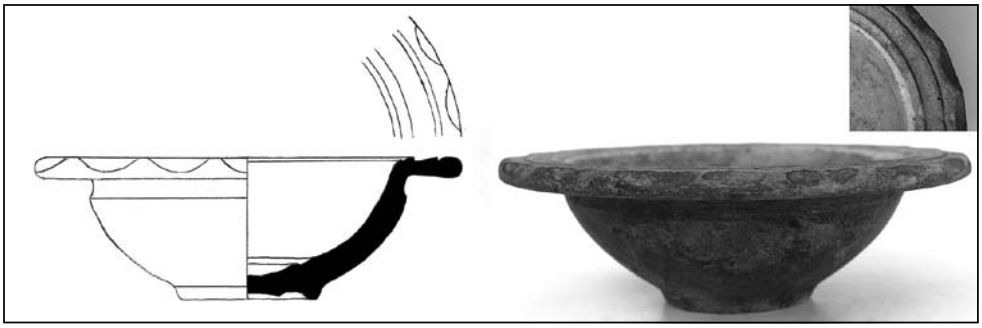

Обр. 8

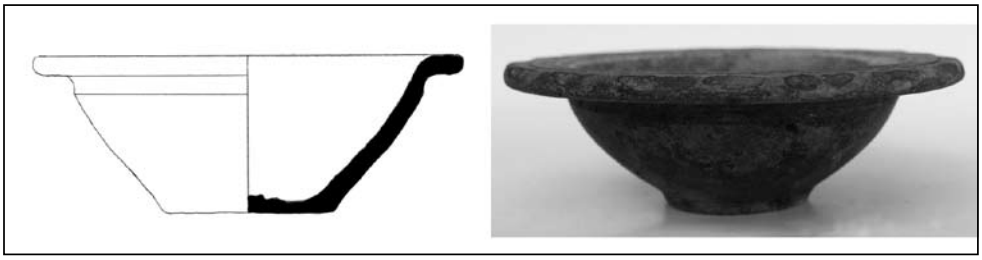

Обр. 9

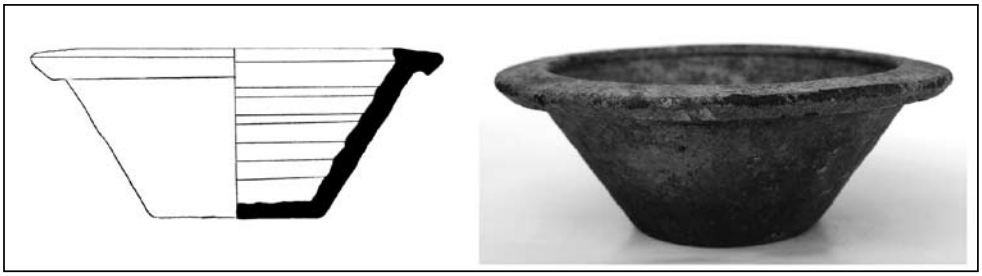

Обр. 10

Обр. 11

Обр. 12

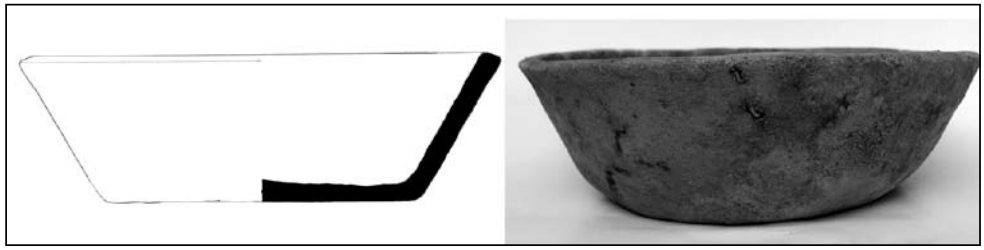

Обр. 13

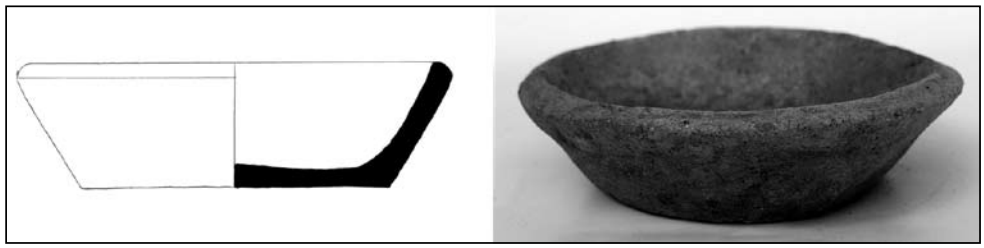

Обр. 14

БЕЛЕЖКИ

1 **Пеева, Е.** Съдове от фонда на НИМ, Известия на Националния исторически музей, XIV, 2004, с. 97 – 105
2 **Кабакчиева, Г.** Типология и хронология на глинените червенолакови паници от Тракия (I-IV в.), Археология, 4, 1983 г., с. 11
3 **Кабакчиева, Г.** Керамика от вилата при Ивайловград, II–IV в. Разкопки и проучвания, XV,1986, с. 9 и 104, т. 1
4 **Найденова, В.** Римската вила в с. Кралев дол, Пернишки окръг, Разкопки и проучвания, XIV, 1985, с. 62
5 **Кузманов, Г.** Ранновизантийска керамика от Тракия и Дакия (IV – началото наVII в.), Разкопки и проучвания, XIII, 1985, с. 41
6 **Кабакчиева, Г.** Керамика от вилата при Ивайловград, II-IV в. Разкопки и проучвания, XV, 1986, с. 9
7 **Кузманов, Г.** Ранновизантийска..., с. 39
8 **Кабакчиева, Г.** Керамика..., с. 11
9 **Кузманов, Г.** Ранновизантийска керамика от Никополис ад Неструм, Археология, 4, 1993 г., с. 37
10 **Кабакчиева, Г.** Керамика..., с. 12
11 **Найденова, В.** Римската..., с. 29
12 **Аладжов, Д.** Разкопки на трако-римски могилен некропол при Меричлери, ИАИ, XXVIII, 1965, с. 95
13 **Буюклиев, Х.** Тракийският могилен некропол при Чаталка, Старозагорски окръг. Разкопки и проучвания, XVI, 1986, с. 74
14 **Пеева, Е.** Съдове..., с. 97
15 **Кабакчиева, Г.** Керамика..., с. 50

CERAMIC VESSELS FROM THE NATIONAL MUSEUM OF HISTORY COLLECTION
(2ND – 5TH c.)

Mario Damianov

(Summary)

The large amount of ceramic vessels that the National Museum of History acquired in 1998 was entirely of unknown provenance. The vessels are representative for some basic groups of everyday ceramics – plates, cups, bowls and pots.

The fourteen plates, the subject of this work, are conditionally classified in three groups:

The first group consists of two red-lacquered dishes, dated from the 2nd–4th century.

The second group comprises four types of unpolished vessels:

First type: dishes of semi-spherical lower body and cylindrical upper part, dated from 4th–5th century.

Second type: dishes of semi-spherical body with a bottom on a low ring-shaped foot.

Third type: represented by a single dish of semi-spherical body with horizontally profiled edge of mouth, dated from 4th century.

Fourth type: two deep conical dishes, dated from 2nd–4th century.

The third group comprises hand-made vessels.